

De erfenis: een emotionele worsteling

Alles verbranden, is de oplossing van de ene kunstenaar. Alles bijeen houden, die van de ander. Wat doen beeldend kunstenaars met hun nalatenschap? Het slot van een tweeluik.

Gitte Brugman

Beb Mulder met zijn vrouw en klanten in de galerie, in 2014.

Gerriet Postma danst een 'tango-schilderij' met Ida Bosma in 2003.

Twintig jaar geleden overleed kunstenaar Annemariëke Woltman uit Leeuwarden. Haar erfenis werd bewaard door echtgenoot Hein de Graaf, maar hij is er nu aan toe om afscheid van haar werk te nemen en verkoopt het. „Goede kunst moet hangen”, vindt hij. Vorige week publiceerden we dat in deze bijlage, deze week het tweede deel over nagelaten kunst.

Toen zijn geliefde overleed, bestond er voor De Graaf geen twiifel. Haar werk was als een warme deken. Hij koesterde het. „Maar ik heb er nu lang genoeg naar gekeken, er moet weer ruimte komen voor iets anders.” Onaf werk, vingeroefeningen en minder geslaagde doeken verdwenen in de loop van de tijd al in de kachel. „Stel dat ik omval, dan zit onze dochter Ida ermee. Dat wil ik haar niet aandoen, dat wil ik Annemariëke niet aandoen.” Hij bespaart zijn dochter alvast een aantal

moelijke beslissingen.

Dat zouden meer kunstenaars moeten doen, verzucht Jolande Otten van de stichting Ontferd Goed die zetelt in Eindhoven. Ze weet van (klein)kinderen, die met een erfenis in hun maag zitten. „Ik ken een vrouw aan wie een aantal 6 tot 10 meter hoge beelden zijn nagelaten. Ze mag ze niet verkopen of vernietigen. Maar ze staan in een beeldentuin waar ze weg moeten. 'Niemand wil ze hebben, en ze passen ook niet in mijn tuin', zegt ze.” Otten raadt kunstenaars aan: „Zadel je nabestaanden niet op met zo'n last.”

Het voorbeeld dat Otten schetst lijkt veel op dat van beeldhouwer Hein Mader (1925-2011). Zijn complete atelier en collectie – voorheen in Mantgum – vormen het gemeenschappelijk bezit van zijn vier kinderen. Die brachten alles onder in een stichting, die zich ten doel heeft gesteld de collectie bij elkaar te houden en het werk voor publiek toegankelijk (lees 'zichtbaar') te houden.

Een aantal grote beelden staat langs het Lauwersmeer, maar verhuist binnenkort naar de gemeente Ooststellingwerf. Deze gemeente sloot een overeenkomst met de Stichting Hein Mader en probeert de doelstellingen te helpen verwezenlijken. Zo kan het zijn dat bezoekers van Open Stal deze maand verschillende beelden van Mader tegenkomen op de route door Oldeberkoop. Ook bij andere gemeentelijke instellingen is werk – groot en klein – van hem ondergebracht. Zoals bij het Centrum voor Prentkunst in Fochtelo, dat steeds meer nalatenschappen van grafici ontvangt. En daar zit ook wel eens ruimtelijk werk in.

Dochter en stichtingsbestuurslid Sonja Mader noemt de opdracht

van haar vader geen last, wel 'een opgave'. „Het was zijn levenswerk, maar wij hebben heel andere zaken. Mensen komen niet uit zichzelf naar ons toe.” Het stichtingsbestuur moet op zoek naar mogelijkheden om inkomsten te werven, zonder dat het kunstwerken verkoopt.

Al is het maar om noodzakelijk onderhoud aan de collectie te kunnen plegen. „Misschien kunnen we een school inschakelen, zodat leerlingen leren hoe een beeld tot stand is gekomen en tegelijk de reparaties doen”, brengt Sonja Mader een idee naar voren. Kunst verhuuren, nieuwe bronzen beelden gieten? „Dat zou kunnen, om ze te verkopen. Maar behoudt het werk dan zijn exclusiviteit?” Ze ziet zich geplaagd voor de nodige hoofdbrekens. Toch: „Onze grootste nachtmerrie is dat we de boel niet bij elkaar kunnen houden.”

Beeldend kunstenaar Beb Mulder (Huizum, 1939) uit Leeuwarden wilde zijn vrouw Anke en dochter Anina gedoe besparen en liet vastleggen dat al zijn werk na zijn dood verbrand moest worden. Toen de twee vrouwen daar achter kwamen, protesteerden ze. „Dan bist dübel dea, dat wolle wy net.” Dus toog hij naar de notaris, om zijn besluit terug te draaien.

Bij leven houdt hij zo nu en dan een kleine 'uitverkoop'. „Dan stiest efkes yn'e belangstelling, en it ferkeapet best goed.” Een leuke bijverdienste voor de kunstenaar zonder pensioen.

Voordat hij het loodje legt, wil hij nog wel bepalen welk werk wel en welk vooral niet mag blijven bestaan. De Friese kunstschilder Gerriet Postma (1932-2009), die lange tijd in Groningen woonde, wilde dit ook. „Wy hienen in ôfspraak makke, want ik soe him helpe. Mar in wike letter wie hy dea.”

Beelden van Hein Mader in het Lauwersmeergebied (boven en rechts).

Hein Mader in zijn beeldentuin in Mantgum in 2009.

Enkele honderden schilderijen liet Postma na aan twee kinderen uit een eerder huwelijk en aan zijn laatste vrouw, dansdocente Ida Bosma. De kinderen brachten het werk onder bij galerie Van Harinxma in Beetsterzwaag, maar Bosma „wil en kan ze niet verkopen”. Eén keer zette ze zich nog voor Gerriet in. In De Lawei in Drachten brachten liefhebbers in 2015 een erftoon aan de zeven jaar daarvoor overleden schilder. Er werd een grote tangosalon ingericht, omringd door „al die vurige, rode schilderijen. Dat was zo mooi.”

Maar verder houdt Bosma Gerriets schilderijen bij zich. „Ik loop er af en toe tussendoor.” Mocht iemand belangstelling hebben, dan is die welkom. „Maar ik wil ze niet beneden de waarde verkopen. Daar zou ik hem verdriet mee doen, dat weet ik zeker.”

De Graaf heeft er vrede mee dat het werk van Annemariëke Woltman na twintig jaar niet hetzelfde opbrengt wat de 'op het punt van doorbraak' staande kunstenaar er destijds voor kon krijgen. „Bij een kunstenaar in opkomst gaan de prijzen ook omhoog. Maar als je dood bent komt er geen werk meer bij, dan houdt het op”, zegt De Graaf. Na Postma's overlijden nam de belangstelling voor diens werk ook af. „Want”, zegt Beb Mulder, „It hong hiel bot oan dy man.”

Geld en 'de eigen naam' is een belangrijke reden waarom kunstenaars soms boos of teleurgesteld

reageren, als ze merken dat hun werk (door particulieren of museale collecties) wordt afgestaan aan Ontferd Goed. Volgens Otten is dit onrecht. In de vijf jaar dat de stichting bestaat, heeft ze juist gemerkt dat de bescheiden prijzen die haar stichting hanteert, een opleving betekenen in de carrière van de kunstenaar. „We stellen mensen met een kleine beurs in staat 'echte kunst' te kopen. Grootouders die hun kinderen iets willen geven, starters die hun eerste huis inrichten... Die mensen raken soms zo verliefd op hun aankoop, dat ze na een paar jaar – als ze meer kunnen besteden – 'nieuw' werk bij dezelfde kunstenaar aanschaffen. Het werkt als een tussenstap naar 'verse' kunst.”

Overigens krijgen nog levende kunstenaars de gelegenheid hun eigen werk tegen hoge korting terug te kopen, voordat de stichting het aanbiedt. „Als ze dat dan willen, kunnen ze het zelf vernietigen.” Maar waarom zou je dat doen, vraagt Otten zich af. „Je wilt toch dat kunst gezien wordt.”

Ontferd Goed strijdt vooral tegen 'blinde verzamelwoede' en mengt zich in de discussie over wat er met kunst moet of mag gebeuren. Ze kwam in het nieuws door boekomslagen en tassen te maken van schilderijen. „Dat was met toestemming van de kunstenaar”, benadrukt Otten. Anders was het wettelijk niet toegestaan. „Vernietigen mag (bijvoorbeeld in geval van

2014 - Beb en Anke Mulder hebben hun doodsisten klaar staan.

schimmel of onherstelbare schade), maar 'ontvreemden' niet. Dus geen placemats zonder akkoord van de kunstenaar.”

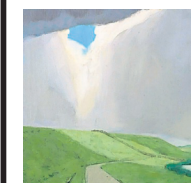
Musea die 'ontzamelen', kunstenaars, nabestaanden... Iedereen kan kunst doneren aan Ontferd Goed. De museologen beoordelen alle schenkingen op conditie. „Kleine beschadigingen restaureren we, en dan gaat het werk de 'adoptie' in.” Ontferd Goed verkoopt via internet en in haar onderkomen in Eindhoven, voor prijzen die niet aantrekkelijk zijn voor handelaren. „Die filteren we er zo uit.” De opbrengsten komen ten behoeve van de stichting. „Opbrengst telt niet zo. Een goede plek wel.”

Voor het klooster

Jentsje Popma (Zwolle, 1921) heeft zijn erfenis bij leven geregeld. Een paar jaar geleden liet hij zijn complete atelier in Leeuwarden – met alles wat daarin stond – na aan de Stichting Nijkleaster. Een stichting die streeft naar een nieuw klooster (nijkleaster) in Jorwert: een plek waar mensen zich in alle rust kunnen terugtrekken om zich te bezinnen en om op adem te komen.

Dat doel ligt de 95-jarige Popma na aan het hart. Toen hij in 2000 werkte aan een serie over Friese dijken, besloot een vriend van hem uit het leven te stappen. Popma zag het als een vlucht naar het licht, en schilderde een schilderij waarop zonlicht door de wolken kiert. Maar iemand wees hem erop dat mensen die zelfmoord plegen, juist geen licht meer zien. „Derom is Nijkleaster belangryk”, vindt hij.

De stichting heeft de vrijheid gekregen zijn werk te exposeren en waar nodig te gelde te maken om fondsen te werven voor het nieuwe klooster.

Vlucht naar het licht van Jentsje Popma.

